

עליון

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה שישית: גליון כג | פרשת כי תשא-פרה | י"ח אדר ה'תשפ"ו

בגדר החיוב להזכיר יציאת מצרים בקידוש

עלה שבת

ע"פ ספר קומץ המנחה על ספר מנחת חינוך מצוה לא - מצות קידוש, מאת הרב מאיר צבי קליין שליט"א

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז).

החינוך (מצוה לא) לא הזכיר כלל את חיוב הזכרת יציאת מצרים במצות קידוש, ותמה על כך המנחת החינוך שהרי מפורש בגמרא (פסחים קי"ז, ב) דילפינן מגזירה שוה דיש חיוב להזכיר יציאת מצרים בקידוש, ומעין זה תמה גם על הרמב"ם.

והנראה לומר בזה, דהנה יש להסתפק בגדר החיוב להזכיר יציאת מצרים בקידוש, אם חובת זכירת יציאת מצרים היא חלק מקיום מצות קידוש, וממילא היא מעכבת את מצות הקידוש ואם לא הזכיר לא יצא ידי חובתו, או שיטוד דין זכירת מצרים בקידוש אינו חלק ממצות הקידוש, אלא שהוא פרט נוסף במצות זכירת יציאת מצרים, וכמו שיש מצות עשה מן התורה לזכור את יציאת מצרים בכל יום, התחדש שיש חיוב להזכיר יציאת מצרים גם בשעת קידוש.

ולפי זה אפשר לומר שהרמב"ם והחינוך נקטו כצד השני דזכירת מצרים בקידוש אינה חלק ממצות קידוש, ולכן לא הזכירו את חיוב הזכרת יציאת מצרים בדיני קידוש, דאין לחיוב זה שייכות עם דינים אלו.

והנה המנחת חינוך הקשה לדעת הרמב"ם והחינוך דסברי דחיוב הבדלה הוא מן התורה, ונלמד מהפסוק (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", אמאי אינו חייב להזכיר בו יציאת מצרים מאחר שהוא בכלל הפסוק ד"זכור".

ושמעתי בשם הגאון רבי אליהו בער וואכטפויגל שליט"א ליישב, שמאחר שמצוות קידוש והבדלה ענינם אחד הוא, לזכור את השבת בכניסתה וביציאתה, הווי כמצוה אחת, ולכן סגי בזה שהזכיר יציאת מצרים בקידוש ואין צריך לחזור ולהזכיר יציאת מצרים גם בהבדלה.

ולפי מה שביארנו דחובת זכירת מצרים אינה מדיני הקידוש אלא מדין זכירת יציאת מצרים, יש לומר עוד שגדר המצוה הוא להזכיר יציאת מצרים פעם אחת בשבת בתוך אחת מברכות הקידוש שהוא מקדש, ועל כן אינו מחוייב להזכיר פעם שניה בהבדלה, דאף שיש חיוב נוסף של הבדלה ביציאת השבת, אבל ליכא חיוב נוסף של זכירת יציאת מצרים.

ולפי זה נראה לומר חידוש לדינא בדעת הרמב"ם והחינוך, דאם לא הזכיר יציאת מצרים בשעת קידוש, חייב להזכיר יציאת מצרים בהבדלה מדאורייתא.

דין סנהדרין בפרה אדומה

עלה פרה

ע"פ דברי הרה"ג ר' מאיר אולשין שליט"א שבתוך ספר מי הדעת על מסכת פרה, מאת הרה"ג ר' פינחס אליהו קאהן שליט"א

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה (במדבר יט, ב).

הנה שרפת ועשיית פרה בעי כהונה, ופרה שניה של עזרא וכן כל שאר הפרות המנויות במשנתנו (פרה פ"ג מ"ה), כולן על ידי כהנים נעשו, ואף פרה ראשונה נעשתה על ידי אלעזר. וכתב המשנה אחרונה, דהא דנקטה מתני', ראשונה עשה משה, הוא על פי דברי חז"ל דדרשו ויקחו אליך, לעולם נקראת על שמך.

וברמב"ם סוף פרק ג' כתב, והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה, עכ"ל, וצ"ב דהרי מלך המשיח הוא מזרע שלמה ודוד, ואינו כהן, ואיך כותב הרמב"ם דיעשה השרפה, ובשלמא הראשונה שמייחסת המשנה למשה איכא להא דרשא דלעולם נקראת על שמך, אך מלך המשיח מהיכי תיתי.

ובחידושי הגר"ז על התורה (פרשת חקת) כתב, דכיון דמהתוספתא בסנהדרין (פ"ג ה"ב) מבואר דשרפת הפרה בעינן שתהא נעשית על ידי סנהדרין, ממילא היה מן הצורך שיהא משה עסוק בשרפת הפרה, ומשום דמשה במקום שבעים ואחד היה עומד עי"ש. ולפי זה י"ל, דהא דאיתא דראשונה על ידי משה, היינו דאף דעצם השרפה הייתה על ידי אלעזר, מכל מקום הרי מצד דין סנהדרין היו צריכים למשה, ולכן מייחסת אותה המשנה למשה.

ועל זו הדרך י"ל, דמה שמייחס הרמב"ם את שרפת הפרה העשירית למלך המשיח, היינו דמכיון דבנוסף לכהן השורף איכא נמי תנאי של סנהדרין שיעשוה, שפיר מובן דיתכן דמלך המשיח יהיה ראש לסנהדרין, (עי' רמב"ם פ"ט תשובה ה"ב) ומצד זה תתיחס השרפה לו.

הערת הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א: יש להוסיף עפ"ז שזה הביאור בהא דתנן ושניה עשאה עזרא, והרי דעת רש"י ריש דברי הימים, דעזרא לא הוה כהן גדול, ועל כרחך היינו דנעשית על ידו, על ידי פסק דעזרא הסופר ובית דינו.

והנה ברמב"ם לא הוזכר הך דינא בהלכות סנהדרין בהדי שאר דברים שטעונים בית דין של שבעים ואחד, ורק הוזכר בהלכות פרה אדומה פ"ג הל"ב, שכתב כיצד שורפין אותה זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה, ולכאורה הביאור דנעשה על ידו הקרבת הפרה וכדברי התוספתא. אבל צ"ע דלא הוזכר דבר זה להדיא בהלכות סנהדרין.

אמנם הדבר מבואר היטב על פי המבואר בחידושי מרן רי"ז הלוי פ"ה מסנהדרין בהא דלא הוזכר הדין דאין מעמידין כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד בהלכות סנהדרין, כמו שכתב שם גבי אין מעמידין, ורק הובא בהלכות כלי מקדש. וביאר שם דהעמדת כהן גדול לא הוי מדין הדברים שטעונים בית דין, אלא דבדבר ששייך לכל ישראל הבית דין של שבעים ואחד הם הבעלים, ולכן הוזכר רק בהלכות כלי המקדש, והכי נמי הביאור בעשיית פרה, דלא הוה מדין דטעון פסק בית דין לעשיית פרה, אלא דדבר ששייך לכל ישראל נעשה על ידי בית דין של שבעים ואחד דהם הוי הבעלים ולכן הוזכר רק בהלכות פרה, ומיושב היטב.

הגר' איתמר גרבוז שליט"א מעיין בספר מי הדעת

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו. נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
5:55	שקיעת החמה	8:34/(8:38)	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי ע"ב דקות שוות)	5:24	חצי שעה קודם שקיעה	12:38	מנחה גדולה (גר"א חצי שעה שוה לחומרא)
6:36	זמן כוכבים קטנים רצופים (6.5 מעלות)	9:14	סוף זמן קר"ש לדעת הגר"א והגר"ז	5:36	הדלקת נרות (18 דקות)	3:04	ט' שעות (להתחלת סעודה)
7:08	ע"ב דקות	9:45/10:12	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"א וגר"ז	5:54	שקיעת החמה (צריך להתמיר ב' דקות)	3:33	מנחה קטנה (לאיסור מלאכה)
7:18	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	12:07	חצות (סעודת שבת להב"ח)	6:33	זמן קר"ש (לערבית לפני הסעודה)	4:43	פג המנחה (גר"א ולבוש)
7:26	אכטיל (צ' דקות)	12:38	מנחה גדולה	6:07-7:08	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	5:08	פג המנחה (מג"א כפי האופק)

ראיתי מה שכתב הרב יהודה ראטה בע'לה עמלק' בענין שאלת הירושלמי "וכי בן המדתא היה", ולדעתי עדיין לא העלה ארוכה. והנה כשכתבתי ספרי הקטן 'איש ואיש - מאמר תורת המן האגגי' בענין איך קבלו את בני המן לגרים אם אין מקבלים גרים מעמלק, נקטתי בפשיטות דהמן מעמלק היה, ואח"כ באו לפני דברי הגר"פ אלו, ואעתיק כאן בקיצור מה שכתוב אצלי בענין זה:

לענ"ד דברי הגר"פ בזה, דהמן לא היה מזרע עמלק, תמוהים עד למאוד, דלבד ממס' סופרים ותרגום שני, ובמגילה יג. שהביא הרב ראטה, מפורש באסתר רבה [ז יג ושם ח ה, ושם יג] שהוא מזרעו של עמלק. וכן מבואר בפרקי דר"א [פרק מט], ובפסיקתא רבתי [זכור יא], ובתנא דבי אליהו [פרק כ].

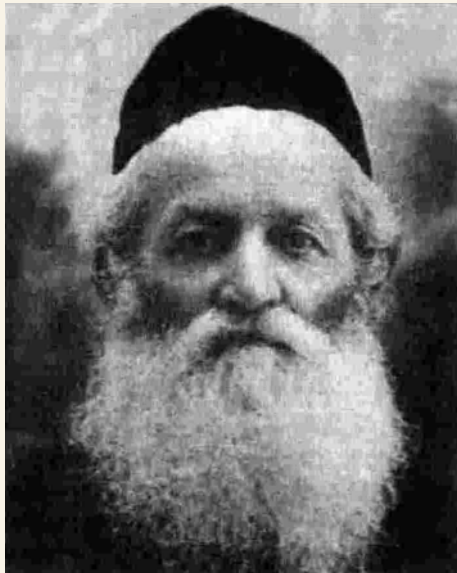
ואולי כוונת הגר"פ דאע"פ דכן מבואר בכל המקומות הנ"ל, עכ"ז י"ל דהירושלמי ס"ל הכי. אך גם זה נלע"ד להביא ראיה ברורה שזה אינו, דהא גם בירושלמי מגילה [פ"א ה"ה] איתא כבגמ' דידן [שם ז]. שהיו מצטערים על שרצו מרדכי ואסתר לחדש דבר, עד שדרשו כתבו זאת זכרון בספר, זאת בתורה זכרון בנביאים בספר בכתובים. הרי שמגילת אסתר מישך שייכי למחית עמלק, ודחוק מאוד לומר דשעשה מעשה עמלק הרי הוא בכלל עמלק, דאי"ז ענין מחיית עמלק שציוותה עליו התורה. אלא ודאי שגם לשיטת הירושלמי היה מזרעו של עמלק.

ולכן נלענ"ד כי דברי הירושלמי מתפרשין באופן אחר, שהירושלמי שם בא להביא ראיה ליסוד רשב"ל שהגוים אינן מיוחסין לאביהם כלל, וכל מה שמצינו במקראות שייחסו הכתוב גוים לאביהם היה משום שאחזו מעשי אבותיהם בידיהם. ולזה קאמר הירושלמי שיש ראיה לזה מן הכתוב "כמה דאת אמר כי המן בן המדתא, וכי בן המדתא היה, אלא צורר בן צורר, אוף הכא [-בבן הדד מלך ארם] קוצץ בן קוצץ". והיינו שהירושלמי מוכיח, למה ייחס את המן עכשיו כשבא לומר שהוא צורר כל היהודים, הרי כבר מבואר במגילה כמה פעמים שהוא בנו של המדתא. ולזה מקשה הירושלמי בלישנא קלילא, וכי בן המדתא היה, כלומר וכי מה שצורר כל היהודים היה מפני שבן המדתא היה, אלא צורר בן צורר, ר"ל כיון שהמדתא אביו גם כן היה צורר יהודים לכן יחסו עכשיו לאביו לומר שאחז מעשה אבותיו בידיו. וה"ה כאן בהדד יחסו מפני שגם הוא היה קוצץ. והעד האמיתי לפירוש זה, שמלבד הפעם הראשונה שנזכר המן במגילה, לא נזכר המן כ'בן המדתא' רק כשבא לומר שהיה רוצה להרוג את היהודים, והוא בפסוקים ג, י, ח, ה, ט, י; ט, כד.

בברכה מרובה, *יוסקא קליא*

תגובת הרב יהודה ראטה: אכן דברי הגר"פ מחודשים ולא כתב כן אלא לברר דעת הירושלמי. וכל דברי היו רק על פי חידוש זה, אבל יפה הקשה הרב שקליאר מדברי הירושלמי במקום אחד. ויש להוסיף לזה מה דאיתא משנה במגילה (ל, א)

שבפורים קורין ויבא עמלק וכן המבואר בירושלמי (פ"ג ה"ד) עיי"ש. ובדוחק יש ליישב שהכוונה לשאר העמלקים שנלחמו נגד ישראל, ואולי המן עצמו לא היה עמלק. אבל יותר נראה לומר כמו שכתב הרב שקליאר שאין זה פירוש הירושלמי. ומקוצר היריעה לא כתבתי מה שנראה לי באמת לפרש דברי הירושלמי, והיא בדרך דומה למה שפירש הרב שקליאר אך יותר פשוטה. כידוע בירושלמי אינו ברור לפעמים מה הוא מימרא, קשיא, תירוץ או ראיה. והכ"נ פירשו כל המפרשים הירושלמי על דרך ראיה מכח קושיא. אבל יותר נראה שאין הירושלמי מביא ראיה כלל, אלא שלאחר שהירושלמי אמר שאין הכתוב מייחס עכו"ם אחר אביהם אלא שהפסוק מראה שאוחז בדרך אבותיו, מפרש הירושלמי עוד פסוקים ע"פ היסוד זה. ונמצא פירושם של דברים כך הוא. "כמה דאת אמר", כמו שצריכים לומר... "וכי בן המדתא הוא", וכי בא הכתוב לייחסו אחר אביו, "אלא צורר בן צורר", הכתוב בא להראות שאוחז בדרכי אבותיו, "אוף הכא קוצץ בן קוצץ".

הג"ר ירוחם פישל פראל זצ"ל

אמה של ה' ושל ו' טפחים

בענין מה שהקשה הרב שמחה פריעדמאן (עלה מדות פרשת תרומה) מה שייך שיהיו שני שיעורים באמה, א' של ה' טפחים והב' של ו' טפחים, כיון שהדבר תלוי במציאות שהאמה היא מקצה האצבע האמצעית [שע"ש כך נקראת האצבע הזו בשם אמה כדפירש"י (כתובות ה, ב)] עד תחלת הזרוע העליונה, וע"ש מה שרצה לחדש כדי לתרץ קושייתו.

יש לציין שהרש"ש בכתובות שם כתב ליישב שכמדומה שאמה בת ה' טפחים נמדת מן פיסת היד (זולת האצבע). ודבריו מתאימים למציאות שאורך אצבע האמצעית היא כשיעור טפח.

ואסיים בברכה, *אלף כחי ואלו*

היתר כתיבת נביאים ומגילה

במה שכתב הג"ר קלמן עפשטיין שליט"א בנידון

ההיתר לכתוב ספרי הנביאים ומגילת אסתר אע"פ שדברים שבע"פ אי אתה רשאי לכתבן, יש להעיר מדברי הירושלמי מגילה (פרק א הלכה ה, ובקיצור בבבלי ז, א), וז"ל הירושלמי: ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן, שמונים וחמשה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים היו מצטערין על הדבר הזה, אמרו וכו' וכך אמר לנו משה אין נביא אחר עתיד לחדש לכם דבר מעתה, ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר, לא זזו משם נושאים ונותנים בדבר עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם ומצאו אותה כתובה בתורה ובנביאים ובכתובים, הדא היא דכתיב (שמות יז, יד) ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר וכו' זכרון אלו הנביאים (מלאכי ג, טז) ויכתב ספר הזכרון לפניו ליראי ה' וגו' בספר אלו הכתובים (אסתר ט, לב) ומאמר אסתר קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר. רב ור' חנינה ור' יונתן ובר קפרא ור' יהושע בן לוי אמרו המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ע"כ.

בברכה, *מרדכי ברוך*

רשעות אחשוורוש

בגליון פ' תרומה הובא מספר ברכת הצדיק שי"ל ע"י הרה"ג ר' דניאל גלאטשטיין שליט"א מש"כ הצדיק מרעננה בענין רשעות אחשוורוש. ויש להעיר שלפי דעתו שמחילת עונות היא סתירה להיותו רשע מתחילתו ועד סופו, איך נתרץ את עֲשׂוֹ עֲצֻמוֹ, שהרי גם על עשו דרשינן שם במגילה (יא, א) הוא עשו הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו, והלא עשו הוא המקור שממנו למדים שהנושא אשה מוחלין לו עונותיו.

אלא נראה שמחילת עונות אינו ענין להיותו רשע, כעין מה דאמרי' ביבמות (כב, ב) שממזר חייב בכיבוד אביו, והקשו בגמ' קרי כאן "ונשיא בעמך לא תאור" בעושה מעשה עמך, ותירצו בשעשה תשובה, והקשו דהולדת ממזר הוי מעוות לא יוכל לתקון, ותירצו השתא מיהא עושה מעשה עמך היא, ע"כ. הרי דאע"פ דאינו מתקן העבירה אבל מכיון שעשה תשובה הרי הוא צדיק, ולכן ה"נ להיפך, נהי דנמחלו עוונותיהם של עשו ואחשוורוש כשנשאו נשים ועלו לגדולה, אבל המשוכו ברשעם ונשאר רשעים מתחילתן ועד סופן.

ולפי"ז יש ליישב מה שנראה סתירה ברש"י, דבסוף פ' תולדות כתיב "וילך עשו ויקח את מחלת בת ישמעאל על נשיו", ופרש"י, על נשיו - הוסיף רשעה על רשעתו שלא גרש את הראשונות עכ"ל, הרי דהוסיף רשעות ע"י נשואיו למחלת, אבל בפרשת וישלח כתיב "זאת בשמת בת ישמעאל" ופרש"י ולהלן קורא לה מחלת וכו' ג' מוחלין להן וכו' ולכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיו עכ"ל, ולכאורה סתר דברי עצמו. ולפי"ז ניחא, דאכן נמחלו עונותיו אבל עדיין הוסיף רשעות על רשעתו, דאין ענין מחילת עונות לצדקות ורשעות.

אברהם ברוך

ואמר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשלכהו באש ויצא העגל הזה (לב, כד).

לכאורה נראה שאהרן לא עבר על שום איסור, שהרי זרק הזהב לתוך האש וממילא יצא העגל. אמנם ראיתי בספר ברכת ישראל לידיד הרה"ג ר' אריאל אליעזר לפציק (הוצאת עלה זית פרשת כי תשא סימן כד) שמורו הגרמ"ד זצ"ל הוכיח מלשון תרגום יונתן שבאמת עבר על איסור. שהרי עה"פ "סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו וגו'" (לב, ח) איתא בתרגום "סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן אֹרְחָא דְפָקִידִינִין בְּסִינֵי לָא תַעֲבֹדוּן לְכוּן צְלָם וְצוּרָה וְכָל דְּמִו וְכָדוּן עֲבָדוּ לְהוֹן עֵיגַל מִתְּבָא וכו'". ומלשון זה נראה שבעצם עשיית העגל היא איסור.

ולכאורה נראה שכיזא בזה יל"ע לגבי עשיית המנורה. שעל הפסוק "מקשה תַעֲשֶׂה המנורה" (כה, לא) כתב רש"י ז"ל, תיעשה המנורה - מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תַעֲשֶׂה, עכ"ל. ומשמע שבאמת לא התייחס העשייה למשה, אלא שהמנורה נעשית מאליה.

אמנם העירני אחי הגדול הרה"ג ר' יואל שליט"א לסוגיית הגמרא (בבא קמא ס, א), דפריך אהא דתניא דליבתה הרוח אינו חייב משום מזיק דאש, ו"ליהיה כזורה ורוח מסייעתו", ופריך רב אשי "כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו, ה"מ לענין שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמא הוא, וגרמא בנזקין פטור". ומבואר שלענין שבת כיון דנתקיימה מחשבתו דניחא ליה ברוח מסייעתו (לשון רש"י) מקרי שהוא מלאכתו וחייב.

וע"פ זה אמר אחי שליט"א שהוא הדין לגבי עשיית המנורה, שהלא דינא דמלאכת מחשבת דשבת נלמדת ממשכן, ואם כן כל שכן דלגבי עשיית המשכן וכליו יש לומר הסברה דמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכמו דליבתה הרוח ונעשית מחשבתו מקרי מלאכה לענין שבת, הוא הדין אם זרק משה ככר של זהב לתוך האש והאש עשתה את מחשבתו דמקרי עשייתו.

אולם כ"ז שייך רק לענין מנורה שנתקיימה מחשבתו של משה לעשות את המנורה כצורה שהראהו השי"ת בהר, אבל לגבי אהרן הלא מעולם לא היתה מחשבתו לעשות את העגל, ואפילו את"ל שנתכוון לעשות את העגל, מ"מ רק לענין שבת [ועשיית המשכן לדברי אחי שליט"א] מצאנו נעשה מחשבתו, אבל פשוט שאין לדמות איסור עשיית מסכה לעשיית דשבת ומשכן. ואם כן מדוע נחשב כעבירה של "אלהי מסכה לא תעשה לך".

וביותר קשה לפי מש"כ רש"י (לב, ד) "כיון שהשליכו לכור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במצרים, והיה בידו שֵׁם, וטס שכתב בו משה עלה שור, עלה שור, להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל". והרי לדבריו לא באש בלבד נעשה העגל, אלא שמעשה הערב רב או מיכה היה מעורב בו.

אך אפשר שאע"פ שאהרן לא עבר מ"מ הערב רב או מיכה עבר. ומה שהביא הגרמ"ד מהתרגום לא נזכר בו שאהרן עבר על הלאו, אלא שהם, כלומר בני ישראל, עברו. אלא שמ"מ יש להעיר האם המכשפים הללו עברו על הלאו כיון שלא עשו מעשה ממש, אלא שעשו ע"י כישוף. וענין זה מתבאר היטב בספר ברכת ישראל הנ"ל לידיד הנ"ל, תדרשם משם הקורא וימצא נחת.

עלה תפילה

אליך זעקו ונמלטו

ע"פ ספר עולם של תפילה מאת הרב בנימין הוברמן שליט"א

בספר מתנת חיים (מועדים, מאמר ויעבור מרדכי, עמוד קצ"ג) להמשיג הג"ר מתתיהו סלומון זצ"ל ביאר הלשון החמורה בשו"ע (או"ח סימן קכ"ד סעיף ז') על מי שמדבר בחזרת הש"ץ "גדול עונו מנשוא וגוערים בו", ע"פ מה שידוע משמיה דבעל התוס' יו"ט, שהגזירות הנוראות של שנות ת"ח ות"ט באו על כלל ישראל מחמת שהיו מדברים בשעת התפלה. וכן מובא בשם הבית ישראל, שלכך ניצלו קהלות הספרדים במלחמת העולם השניה משום שנוהרו בכבוד התפילה. וביאר המשיג, שגם כאשר יש גזירות קשות הראויות לבא ע"פ עומק הדין, מ"מ היו ניצלים ע"י התפילה, ורק כיון שזלזלו בתפילה לא נתקבלה תפלתם. עכת"ד.

ויש לשאול, סוף סוף גם בתקופות הללו בודאי היו הרבה יראים ושלמים שהתפללו כראוי, ולמה לא הועילה תפילתם. וב' תשובות בדבר: א) דאף שלא נתקבלה תפלתם בשלימות, מ"מ ודאי נתקבלה תפלתם והועילה להציל הרבה אנשים מן המלחמה, כנודע וכמפורסם. וזהו על דרך מאמרם ז"ל דברים רבה (ח', א'), "אמר ר"א, רצונך לידע כהה של תפלה אם אינה עושה כולה חציה היא עושה". וכע"ז כתב בספר חיי עולם לבעל הקהלות יעקב (ח"א פרק כ"ח), שאפילו אם נדמה לאדם שלא הועילה תפלתו, אין זה נכון שא"א לדעת היאך היה המצב בלא תפלתו.

ב) עוד תשובה שמעתי בזה בשם הג"ר אלי' שווי זצ"ל, דאף שלא הועילה תפלתם

להציל את כלל ישראל באירופה שלא יהרגו, מ"מ הועילה תפלתם במקום אחר, דלאחר המלחמה פרו ורבו כלל ישראל לרוב באופן פלא, וגם נתרבו בהם ישיבות וכוללים ולומדי תורה לרוב, וריבוי זה בא מחמת הני תפלות שהתפללו על קיומם של כלל ישראל. וכבר מצינו יסוד זה בספר חסידים (סי' שפ"ז), שכתב שם על אחד שלא נענה בתפלתו על שידוך פרטי שאמר לו חכם אחד, "ומכל מקום התפלות והתעניות והתחנות יועילו לשאר דברים שיועילו לך ולזרעך מאותו הענין".

וכן מצינו במבי"ט (שער התפלה, פרק י"ח ד"ה תפלת אברהם אבינו על סדום) שכתב, דאף שלא נתקבלה תפלתו של אברהם אבינו על הצלת סדום, מ"מ נתקבלה תפלתו על הצלת לוט ובנותיו, כדכתיב "ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט" (י"ח, י"ח). וכן כתב בספר תפארת למשה [להר"י ירמיה כ"ץ שליט"א, עמוד צ"ח] בשם החזו"א, שמה שאנו רואים יהודים שהוריהם אינם שומרי תורה ומצוות ובניהם חזרו בתשובה, זהו בזכות זקניהם או זקני זקניהם שהתפללו שבניהם יחזרו בתשובה, ואף שלא הועילה תפילתם עבור בניהם, מ"מ הועילה תפילתם עבור נכדיהם, שאין שום תפלה שהולכת לאיבוד.

ודברים אלו הם חיזוק גדול לעבודת התפלה, שהרי הרבה פעמים אנו מתפללים על דבר אחד ונראה שלא נתקבלה תפלתנו, אמנם, האמת שכל תפלה עולה למעלה ועושה רושם ומוכרחת להתקיים או לגבי המתפלל עצמו במקצת או במקום אחר מאותו ענין של התפלה, או לבניו ואפילו לבני בניו.

המשיג הגדול ר' מתתיהו סלומון זצ"ל עם גיסו הג"ר פסח אליהו פאלק זצ"ל

continued from page 4 through maga (touching). However, other Rishonim hold that a *challal cherev* that is an *avi avos hatum'ah* can make a person or *keli tamei* even through *ohel*. In their opinion, the keys, which are the level of the *meis*, can transmit *tum'ah* through *ohel*.

Taharah A person or *keli* that becomes *tamei* from a *meis* is **Process** *tamei* for seven days and requires the sprinkling of the *parah adumah* on days three and seven. After *tevilah*, they are *tahor* for *chullin*. However, to be *tahor* for *terumah*, they require *ha'arev shemesh* (nightfall).

קול עלה

In *Aleh Sinai* (Alim Yisro), Rav Kaufman listed the nations who were offered the Torah and rejected it, naming Ammon, Moav and Aram (in addition to Yishmael and Eisav). He posited that they may have had a claim to the Torah due to their relationship with Avraham, adding that they would have perhaps been able to reject idolatry due to that relationship. I would like to make two points.

My *rebbe*, Rav Ezra Neuberger *zt"l*, pointed out that, under the radar, Terach plays an integral role in the lineage of *Klal Yisrael*. Terach had two sons besides for Avraham Avinu: Nachor and Haran. Nachor's son was Besuel, the father of Rivka Imeinu and Lavan, the father of Rachel and Leah. Haran (Rashi *Bereishis* 11:30) was the father of Sarah Imeinu, as well as Milkah (Besuel's mother) and Lot. Lot was the father of Ammon and Moav—the ancestor of Rus, Dovid Hamelech, and ultimately Mashiach. We don't know why Terach was *zocheh* to be the “founding father” of *Klal Yisrael*, but the Torah clearly presents him as such. He also noted that according to the *peshat* of *Bereishis* 11:31, Terach initiated the family's journey from Ur Kasdim toward Eretz Canaan. This, perhaps, hints to some latent greatness in him.

Rabbi Kaufman asserts that the other nations would not get past the second of the *Dibros* because they were idol worshippers,

but the Torah documents the idolatrous practices of Eisav and Yishmael and their children. Why would the other nations be more likely to reject the Torah than Eisav and Yishmael?

Yechezkel Schreck, Baltimore

Regarding Rav Kaufman's recent article in Alim (*Terumah*) concerning the eleven-line *megillah*.

I would like to bring to your attention a relevant source found on page 195 of *Great Jewish Treasures* by Rabbi Moshe Bamberger. The text features a reproduction of the personal *megillah* of the Bnei Yissaschar, which he authored using the eleven-line format. He was *niftar* nearly thirty years prior to the publication of the *Damesek Eliezer*, and he probably did not seek to follow the opinion of the Gra.

The Bnei Yissaschar's *megillah*

Yisroel Meir Kahan

Rav Kaufman responds: The *Damesek Eliezer* was the first to encourage the use of an eleven-line *megillah*. The Bnei Yissaschar doesn't write about it in his *sefarim*, nor, to my knowledge, do his descendants, including the *Minchas Elazar*, discuss this topic. Furthermore, this *megillah* has another issue: the *gilyon* (the empty part on top and on bottom) is clearly wider than the *ksav*. This is a problem in a *sefer Torah*. For this reason, the Chazon Ish required writing in a big font. It should be noted that some eleven-line *megillos* do conform to the *shiur gilyon* of *sifrei Neviim*, particularly to the smaller *shiur* of Rav Chaim Na'eh.

[Editor's note: For more on the Bnei Yissaschar's *megillah* see *Kovetz Eitz Chaim* (Bobov 45, vol. 21, and the letters in vol. 22, 24).]

עלה טהרה Tumas Meis

Based on *Daily Living in Mashiach's Times*
by Rabbi Shlomo Baruch Alon *shlita*

Meis, a dead body, is the highest level of *tum'ah*, which is called *avi avos hatum'ah*, literally, “the father of the father of *tum'ah*.” Any person or *keli* that becomes *tamei* from a *meis* is a *t'mei meis*.

Tum'ah from a *meis* is transmitted in three ways: 1. *Ohel* — being under the same roof as the *meis* 2. *Maga* — touching 3. *Masa* — lifting or moving.

T'mei Meis A *t'mei meis* is a person or *keli* that became *tamei* from a *Meis meis*. A *t'mei meis* is an *av hatum'ah*. *Tum'ah* is transmitted from a *t'mei meis* only through direct touch (*maga*).

Challal Cherev *Challal cherev* is a special halachah that applies only to the *tum'ah* of *meis* and *t'mei meis*. While all other *tum'os* transmit *tum'ah* in descending order, for instance, with an *av hatum'ah* creating a *rishon*, not an *av hatum'ah*, *meis* and *t'mei meis* can transfer their *tum'ah* on the same level. The term for

this is *challal cherev*. This means:

1. A *keli* that became *tamei* from a *meis* (either through *ohel* or *maga*) is an *avi avos hatum'ah*.
2. A *keli* that became *tamei* from a *t'mei meis* is an *av hatum'ah*.

This halachah applies when a *keli* touches a *meis*, or a *keli* touches a person who is a *t'mei meis*. However, when a *keli* touches a *keli*, or a person touches a person, the *tum'ah* always descends to the next level.

Devorah was in a room with a meis. Devorah is now an av hatum'ah, but her car keys are avi avos hatum'ah. Devorah comes home and puts her keys on a table or in a coat. The table or the coat now become an av hatum'ah, and remain tamei for seven days. Devorah's husband Yanky takes the keys and... Yanky becomes an av hatum'ah and is tamei for seven days. Yanky then goes to shul and touches a metal shtender. The shtender also becomes an av hatum'ah and is tamei for seven days, because it's a keli that touched a t'mei meis. Then Moishy comes along and uses the shtender. Moishy had a geshmake seder and was shaking back and forth. Moishy is now a rishon, along with all the tables and chairs that the shtender touched while Moishy was waving back and forth.

In the above example, we described a case where the *challal cherev* (the keys) touched the table. Some Rishonim hold that the halachah of *challal cherev* applies only

continued on page 3

Rabbi Shlomo Baruch Alon

Rabbi Chezky Green

הרב ליפא געלדווערטער

הג"ר יונתן דוד דייוד

הרב מאיר צבי קליין

הרב פינחס אליהו קאהן

הרב בנימין הוברמן